

Potem iščeš krmo, jo tlačiš v nahrbtnik, se ves zadelaš s cunjami, oprtaš svoje breme, prižgeš svetilko in odideš v nočni metež.

Sprva ni bilo tako hudo — dobra gaz, pa tudi snežilo ni prav močno. Koča je ostajala za nama, počasi sva izginjala v dolinico, ki se potem vleče do Črnega jezera. Malo se je še otopilo in snežinke so postale tako goste, da si komaj kaj videl. Gaz je vidno zasipavalo in v dobri uri sva jo komaj še razločila.

Zaobljene oblike, ki jih osvetljuje pramen svetilke, ki bega sem in tja, roj snežink v tem pramenu, šum, ko padajo v mehak puh vsenaokoli, noge, ki gazijo to moko in znova utirajo gaz, ki jo bo takoj zatem spet zasulo... in temačne, sklonjene smreke, upognjene pod težo snega, manjše, že povsem zasute... pa zametene skale ob poti, ledene sveče... in zasnežena obraza, uprta v izginevajočo gaz, osvetljeno z borno svetilko...

Pred nama snežinke padajo le še v globino. Nekje daleč spodaj je dolina, so ljudje ob toplih kaminih, so luči v oknih, so ostanki prazničnih dobrot na mizah... Novoletni prazniki odhajajo med spomine. Tu pa pramen svetlobe tipa le v roj snežink in v praznino, ki izgineva pod nama v temo in noč. Zasnežene rokavice se lepijo za jeklene vrvi, sneg siplje od vsepovsod, plazički se vozijo navzdol, noga previdno tipa v sneg pred sabo. Pod novim snegom je precej ledeno, kamni so zakriti in na robu steze, ki jo ponekod komaj razločiva, izgine pramen svetlobe le v temno praznino. Snežink je nekaj manj, bliža se polnoč.

Ko noga prvič zakoraka po položnejšem pobočju spodaj v gozdu, okorno stopa na zasnežene veje, se meče nekam naprej, navzdol in nič več ji ni treba paziti — je varno, zdaj ne moreš pasti več drugam kot v sneg pod sabo. In to si seveda v obilni meri privoščiš, kajti noge so za danes storile dovolj. Njihove stopinje visoko gori je verjetno že zasulo, izginile so v noči, v vetru, megli in vse je tako, kot je bilo prej: upognjene, temačne smreke, s snegom zalite skale, pod ledom počivajoče jezero...

Ob pol enih ponoči zaškriplje deska, ki se je lotiva s cepinom, in zlezeva v senik brez sena. Klavrno! Mokra, ledena, utrujena... Kar je še suhega, zvlečeva nase, in ker je še vedno pošteno mrzlo, še kaj manj suhega — in taka spet zlezeva v spalni vreči. Deske na tleh so hladne in neprimerno trše kot seno, o katerem sva sanjala. Bolj slabo se spi, toda v dolini sva, in to je dobro.

Naslednje jutro tuli veter v vrhovih in nosi scefane, mrzle oblake sem in tja. Še hujši mraz je, seli se v dolino, po zraku plešejo snežinke in midva imava za tokrat dovolj... Vroče, kuhano vino v dolini in kasneje topla peč doma sta se izjemno prilegla.

GORA NA PREPIHU VEČ FLORNIH ELEMENTOV — SREDOZEMSKEGA, DINARSKEGA IN SREDNJEVROPSKEGA

BOTANIČNI IZLET NA SLAVNIK

ČE NAREDIMO SPISEK RASTLIN NEKEGA OBMOČJA, IMENUJEMO TO FLORA NEKEGA OBMOČJA. ČE PA RASTLINE OVREDNOTIMO ŠE KVANTITATIVNO PO VELJAVNI METODI, LAHKO UGOTOVIMO TUDI RASTLINSKO ZDRUŽBO.

MITJA KALIGARIČ

Večkrat je že bilo zapisano, da smo Slovenci »planinski narod«, kar vsekakor drži. Vendar so se v današnji množičnosti institucionaliziranega planinstva prikrili tisti vzgibi, ki so pripeljali v gore prve obiskovalce — planince. To so bili ljudje, ki jih je privlačevala narava — kot botanike, zoologe, geologe ali pa le kot pustolovce in estetske občudovalce naravnih lepot in znamenitosti. V pričujočem članku želim kot botanik zbuditi zanimanje zlasti tistih planincev, ki narave ne začenjajo opazovati in občudovati šele takrat, ko prestopijo tisoč ali dva tisoč metrov nadmorske višine ali ko stojijo pred tablo, ki označuje lep razgled ali mejo narod-

nega parka, ampak obiskujejo gore predvsem zaradi tistih prvotnih vzgibov — doživljanja in spoznavanja narave.

Veliko je v Sloveniji »manj pomembnih« planinskih poti, ki pa zato niso nič manj zanimive in privlačne, le obiskane so bolj poredkoma. Take poti nas vodijo širom po golih in poraščenih hrbtih Čičarije, vse od Slavnika do Učke. Slavnik je najzahodnejši vrh Čičarije in edini pomembnejši čičarijski vrh, ki leži v Sloveniji. Mnogi se odpeljejo nanj z avtom, mi pa se bomo odpravili nanj iz mnogo nižje ležeče Podpeči. Med potjo bomo opazovali rastline in skušali dobiti čim popolnejšo sliko o kraški flori in vegetaciji, ki po svoji raznovrstnosti ne zaostajata za alpsko.

Podpeč (305 m) je slikovita vasica, ki strnjena kraljuje nad Rižansko dolino in se sonči pod pečinami kraškega roba, na katerem so v srednjem veku postavili obrambni stolp. Toda preden dosežemo kraški rob, nas čaka še zanimiv del poti, na katerem si bomo vsaj bežno ogledali tiste rastline, ki so našle zatočišče na toplem, prisojnem in zavetnem skalovju nad vasjo. To so sredozemske rastline, ki spodaj v dolini in na flišnatem gričevju ne uspevajo, ker so taka tla zanje prevlažna in zato prehladna, na kraških gmajnah pa jih rado že zazebe — učeno bi rekli temu, da jim ne ustreza mikroklima. Nekatere so sploh take, da v Sloveniji uspevajo samo na kraških robovih od Socerba do Podpeči in v okolici Movraža in Sočerge — na primer bleda obloglavka (*Cephalaria leucantha*), tista, ki jo je Kugy z imenom *Scabiosa trontia* zaman iskal v Julijskih Alpah, ker je mislil, da gre za neko drugo, novo vrsto tega rodu. Navadni ožepek (*Hyssopus officinalis*) je tudi tipična rastlina podpeške flore in v Sloveniji uspeva le na tem kraškem robu in na enem nahajališču nad Vipavsko dolino. Sončno skalovje ustreza tudi rumenemu vredniku (*Teucrium flavum*), ilirski peruniki (*Iris illyrica*) in skalni jelenki (*Athamantia turbita*), ki rastejo v grušču in v skalnih razpokah. Tu uspeva tudi razkročena rutica (*Ruta divaricata*), ki jo domačini poznajo z

imenom »rudo« in jo, namočeno v alkoholu, uporabljajo kot zdravilno rastlino. Iz razpok navpičnih ali previsnih sten visijo šopi Tommasinijeve popkorese (*Moehringia tommasinii*), ki je lokalni endemit — uspeva le na skalnih stenah od Glinščice pri Trstu do okolice Buzeta. Prvi jo je kot novo vrsto opisal tržaški botanik Carlo Marchesetti iz osopskih sten in jo poimenoval v čast svojemu botaničnemu učitelju Muziu Tommasiniju, ki je bil tedaj — v prejšnjem stoletju — najboljši poznavalec kraške flore. Rastlina skalnih razpok je tudi žlezasti sršaj (*Asplenium lepidum*), precej redka praprotna — bližnja sorodnica znane pozidne rutice (*Asplenium ruta-muraria*), ki v Sloveniji uspeva le od Črnega Kala do Podpeči in v okolici Gorice. Tu srečamo tudi grmičke alpskega volčina (*Daphne alpina*), ki je v glavnem pravzaprav južnoevropski, nikakor pa ne »alpski«. Na prisojnih legah rastejo tudi drevesa vedno zelenega hrasta črnike (*Quercus ilex*) in grmi prav tako vedno zelene zelenike (*Phyllirea latifolia*), ki v zimskem času s svojo temno zeleno barvo oživljata sivo skalovje.

Na kraški rob se lahko povzpemo po slikoviti stezici ali pa po klinih, ki so jih čez strmo, mestoma celo previsno steno nabili planinci PD Tomos. Tod vse naokrog mrgoli nepotrebnih markacij (nekatero so gigantske velikosti), puščic in napisov — kdo bi vedel, kakšni vzgibi so

Tržaški svišč (*Gentiana tergestina*), kraški znanilec pomladi, hiti odpirat svoje cvetove

vodili načrtovalce te poti, da so v tako slikoviti in enkratni pokrajini hoteli narediti nekakšno »skoncentrirano alpsko ozračje«!

Preden pa stopimo na rob in nam pogled uide na prostrane kraške gmajne, nad katerimi se dvigujeta Slavnik (1028 m) in Kojnik (802 m), nam zbudita pozornost še dva grmiča: rešeljika (*Prunus mahaleb*) in navadna krhlika (*Frangula rupestris*). Rešeljika nas očara spomladi s številnimi belimi cvetovi, krhlika pa lahko prezremo, saj je včasih zelo pritlične rasti in ima majhne, neizrazite cvetove.

OČITEN VPLIV BURJE

Sedaj smo na krasu, tem svojevrstno lepem, skrivnostnem svetu, kjer najprej opazimo očiten vpliv burje: nizke gmajne z navadnim brinom (*Juniperus communis*) in rujem (*Cotinus cogyria*), ki jeseni s svojimi odtenki toplih barv daje pokrajini poseben pečat.

Še v trdi zimi opazimo med kamenjem in med šopi nizkega šaša (*Carex humilis*) cveteti progasti žafran (*Crocus reticulatus*). Nedolgo zatem zacveti kraški kosmatinec (*Pulsatilla montana*), očarljiva rastlina, ki nam s svojo dlakavostjo daje vtis, da se hoče zavarovati pred pomladansko burjo in mrazom poslavljajoče se zime. Nekako gorski videz daje tem travnikom tržaški svišč (*Gentiana tergestina*). Njegovi intenzivno modri cvetovi med suho travo ga naredijo posebno privlačnega. Majhni rumeni cvetovi, ki jih včasih opazimo zraven tržaškega svišča, so cvetovi Tommasinijevega petoprstnika (*Potentilla tommasiniana*). Bolj redko srečamo gorsko logarico (*Fritillaria tenella*), ki spada zaradi svojevrsne lepote in redkosti med naše zavarovane rastline.

Nekoliko pozneje cvetita hrustavkasti dimek (*Crepis chondrilloides*) in volnato-dlakavi grint (*Senecio lanatus*), dve rumenocvetni košarnici, tako značilni za kraške travnike.

Težko bi se odločili, ali je kraški svet lepši spomladi, ko je poln pisanega cvetja, ali jeseni, ko zažari rujevo listje. Takrat je najbolj očitna rastlina kraških travnikov ametistasta možina (*Eryngium amethystinum*), ki s svojo kovinsko modro barvo oživlja že od poletja posušeno travo. Če se jeseni sprehajamo po kraškem svetu, nam zbudi pozornost tudi peresasta bodalica (*Stipa eriocalis*), trava, ki nas privlači s svojimi resastimi plevami in jo radi nabiramo za zimske šopke.

Če napravimo spisek rastlin nekega območja, imenujemo to flora nekega območja. Če pa rastline ovrednotimo še kvantitativno po določeni veljavni metodi, lahko ugotovimo tudi rastlinsko združbo (asociacijo), ki je rastlinska skupnost, določena z neko bolj ali manj stalno kombinacijo in količino rastlinskih vrst in ki

Zlati koren (*Asphodelus albus*) je v maju simbol slavniške flore

Posnetek M. Vičič

ima svoje graditelje združbe in vrste značilnice — po njih se največkrat združba tudi imenuje.

Značilna združba kraških travnikov se imenuje po nizkem šašu in naskalnem glavincu (*Carici humilis* — *Centaureetum rupestris*).

Črni bor (*Pinus nigra*), na katerega naletimo tod okoli, naj omenim na koncu opisa kraških gmajn, saj vemo, da v tem kraškem okolju ni avtohton. Strnjeni nasadi nam pričajo o pogozdovanju v preteklosti, posamezni mladi bori pa so se razširili s semeni.

NIZEK SUBMEDITERANSKI GOZD

Poslovili smo se od kraške gmajne in prispeli v Podgorje (507 m). Takoj nad vasjo se začne nizek submediteranski gozd, značilen za kraški svet. To je združba črnega gabra in ojstrice (*Sesleria autumnalis* — *Ostryetum carpinitoliae*). Ime ima po črnem gabru (gabrovcu), ki je najpogostejše drevo v tej združbi, in po travi jesenski vilovini (ojstrici), ki raste v podrasti. Med drevesi srečamo tu še trokopi javor (*Acer monspessulanum*), puhasti hrast (*Quercus pubescens*) in mali jesen (*Fraxinus ornus*), ki ima velika bela socvetja in je torej za razliko od drugih jesenov žužkocveten. Značilna podrast sta

na primer lasasti beluš ali špargelj (*Asparagus tenuifolius*) in blede podraščec (*Aristolochia pallida*), ki ima zanimive cevaste cvetove. Senco gozda išče tudi istrski teloh (*Helleborus istriacus*), ki ima velike zelene cvetove. Na jasah pa nas presenetita dve lepotici kraške flore: navadni jesenček (*Dictamnus albus*), katerega listi oddajajo močan vonj, ki spominja na limono, in pa potonika (*Paeonia officinalis*). Zaradi svojih velikih lepih cvetov je marsikje na kraškem svetu že precej ogrožena.

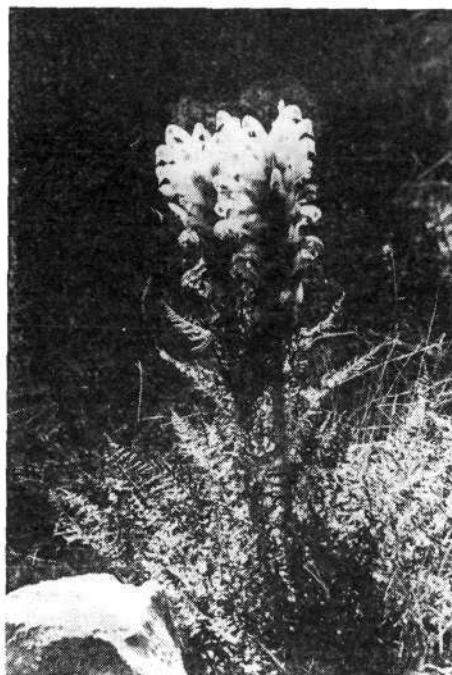
Združba gabrovca in ojstrice je pogosto bolj ali manj degradirana in spremenjena v grmišča, kjer uspevajo navadni bodčec (*Paliurus australis*) in grmičevje, kot šipek, robida, rdeči dren (*Cornus sanguinea*) in še kaj.

Takšen je torej gozd na jugozahodnih pobočjih, ki gledajo proti morju. Če pa bi se povzpeli na Slavniki z one, severne strani, ki ni obrnjena proti morju, bi našli na precej drugačne sestoje. Združba bukve in ojstrice (*Sesleria autumnalis* — *Fagetum*) tvori naslednji naravni višinski pas, ki pa se na severni strani spušča po pobočjih daleč navzdol. Ta združba je dobro razvita v velikem delu Čičarije. Bukev je na krajih, izpostavljenih burji, zelo nizke rasti. Med bukvo lahko seveda še vedno najdemo črni gaber in mali jesen, pridružijo pa se na primer še beli gaber (*Carpinus betulus*) in mokovec (*Sorbus aria*). Kaj pa podrast? Ta je precej drugačna od tiste na toplejših pobočjih v gozdovih črnega gabra: mnogo bolj celinska je, saj so tukaj znanilci pomladi cvetice, kot jetrnik (*Hepatica nobilis*), podlesna vetrnica (*Anemone nemorosa*) in pasji zob (*Erythronium dens-canis*). Celinski predstavniki sta tudi obe konopnici — deveterolistna in brstična (*Dentaria enneaphyllos* in *D. bulbifera*), prav tako pižmika (*Adoxa moschatellina*) in kopitnik (*Asarum europaeum*). V gozdu nas presenetijo tudi grmiči navadnega volčina (*Daphne mezereum*).

VIŠJE LEŽEČI KRAS

Ko končno zapustimo gozd, se ozremo po travnatih hrbtih Slavnika in Čičarije. To je višje ležeči kras s podobno floro kot na kraških gmajnah, vendar mnogo vrst ne seže tako visoko, pojavijo pa se druge, ki jih spodaj na gmajnah ni.

Pravo gorsko ozračje nam pričara košutnik (*Gentiana lutea* subsp. *symphyandra*), ki pa so ga obiskovalci na Slavniku že skoraj iztebili, a če gremo po grebenih proti vzhodu, ga še vedno zlahka najdemo. Isto velja za kranjsko lilijo (*Lilium carnolicum*), ta čudoviti okras naših travnikov. Vrh Slavnika pa je tudi klasično nahajališče blede rumenega ušivca (*Pedicularis friderici-augusti*), ki ga je tu prvič našel že omenjeni botanik Tommasini in

Bledo rumeni ušivec (*Pedicularis friderici-augusti*) ima na Slavniku svoj »locus classicus«
Posnetek T. Wraber

imenoval po vnetem ljubitelju botanike, saškem kralju Frideriku Avgustu. Tommasini je v prejšnjem stoletju večkrat botaniziral na Slavniku, zapažanja pa v uglednem strokovnem glasilu objavil leta 1839. V tem prispevku je tudi prvi opis za znanost novega ušivca. Vrsta ima dinarsko razširjenost in doseže pri Kozini severozahodno mejo svojega areala.

Na Slavniku obiskovalci radi nabirajo narcise (*Narcissus stellaris*), malokdo pa opazi na primer drobni beli petoprstnik (*Potentilla alba*), ali pa Visianijev (ozkolistni) pljučnik (*Pulmonaria visianii*), tipično rastlino višje ležečih kraških travnikov. Če naletimo na tudi meter in več visoko rastlino s gostimi socvetji belih cvetov in veliko rozeto črtalastih listov, je to zlati koren (*Asphodelus albus*), ki je s svojo postavnostjo pravi simbol travnikov kraških vrhov in planot.

Ta travniška združba se imenuje *Carici humilis* — *Seslerietum juncitoliae* — po dveh neznatnih predstavnikih, ki pravzaprav tvorita travniško rušo — nizkem šašu (*Carex humilis*) in ozkolistni vilovini (*Sesleria tenuifolia*).

Treba pa je povedati, da čičarijski vrhovi, kot je Slavniki, niso goli od vedno, ampak je gozdove v preteklosti izkrcil človek. Razušica je redek primer čičarijskega vrha, ki je visok prek tisoč metrov in je poraščen z gozdom.

Ko smo že prispeli na vrh Slavnika, je seveda prav, da se tudi pošteno razgledamo naokrog. Najlepši razgled je z Velikega Slavnika nad planinsko kočjo in s Špičnika ali Malega Slavnika, na katerem so ostanki protipožarne opazovalnice, ki pa danes seveda ne rabi več namenu. Ob lepem vremenu vidimo pred seboj kot na dlan Tržaški Kras in Istro, ki ju obliva morje, Čičarijo z vrhovi Kojnikom, Žbevnico, Plešivico, Razsušico, Žabnikom, Planikom in končno — Učko. V daljavi vidimo Gorski kotar, Snežnik, Nanos in Trnovski gozd, v ozadju pa Alpe — Kamniške in Savinjske, Julijske in Karnijske. Malokdo pa nam Primorcem verjame, da se ob izjemno lepih in jasnih zimskih dnevih ob večernem soncu zarišejo na obzorje čisto v ozadju siluete Dolomitov, ki jih izdajajo njihove drzne, našemu očesu tuje oblike.

IZLETNIKI SO S SLAVNIKA »PREGNALI« MARSIKATERO RASTLINO

Pa se vrnimo zopet na Slavnik — sprehodili smo se od vedno zelenega hrasta do bukke in od mediteranskega ožepka in blede obloglavke prek jetrnika in podlesne vetrnice do navadnega volčina, košutnika in kranjske lilije. Mikroklima in geografsko-geološki dejavniki so vzrok, da je Slavnik s svojim vznožjem na pravem prepihu več flornih elementov, v glavnem treh osnovnih — mediteranskega, dinarskega in srednjeevropskega. Na kraškem robu prevladujejo mediteranske rastline. Na kraških gmajnah je flora zelo mešana, vendar obstaja že veliko dinarskih vrst. Gozd črnega gabra in ojstrice je submediteranski z zahodnobalkansko razširjenostjo; nekateri ga imenujejo tudi »ilirski kraški gozd«. Drugačne značilnosti ima senčni gozd bukke in ojstrice, ki vsebuje veliko srednjeevropskih rastlin. Neporaščeni vrh Slavnika oziroma višje ležeči kraški travniki pa so znani po precejšnjem deležu dinarskih vrst. Nekatere imajo v okolici Slavnika svojo severozahodno mejo areala, nekatere pa segajo še na Tržaški Kras ali na Nanos in v Trnovski gozd.

Na začetku sem govoril o bolj poredkoma obiskanih planinskih poteh, vendar moram resnici na ljubo povedati, da je Slavnikov vrh sam kar precej obiskan, saj so izletniki z njega s svojo navzočnostjo celó pregnali blede rumeni ušivec, kranjsko lilijo, košutnik in najbrž še katero drugo rastlino. Zato pa so vsi drugi vrhovi in grebeni Čičarije lahko pravo odkritje za planinca, ki ljubi divje in samotne kraje, kjer blede rumeni ušivci, kranjske lilije in košutniki še rastejo in cvetijo v izobilju.

Za tistega bo Slavnik, stari znanec, le prijetno izhodišče ali srečni cilj njegove poti.

ČRNA MLAKA

Čprav Črna mlaka ni na gori, predlagamo, da jo planinci kljub temu obiščejo. To je rezervat ptic, ki oživi posebno jeseni. Tu so tudi ribniki, znani še izpred prve svetovne vojne, ki hkrati predstavljajo tudi velik ornitološki rezervat.

Črna mlaka je 40 kilometrov oddaljena od Zagreba; je blizu Jastrebarskega. Iz Jastrebarskega gre pot prek železniške proge, in še preden pride na avtomobilsko cesto Zagreb—Karlovac, zavije naša smer na desno, po makadamu naravnost do Črne mlake. Peš lahko pridemo do tja iz Zdenčine, ki je od cilja oddaljena le osem kilometrov.

Jeseni se tu zbere mnogo ptic, ki prilete s severa in jim to predstavlja etapo in počitek pri selitvi na jug. Ogljed ribnikov je mogoč tudi s strokovnim vodstvom. Ogle-da vreden je stari dvorec in pa park z 12 bori, ki predstavljajo 12 mesecev v letu (podobno je razporejena tudi hiša-dvorec: 52 vrat, 365 oken). Priporočajo obisk po skupinah in poprejšnjo napoved obiska: Emona-Globtour, 41000 Zagreb, Gajeva 40, telefon 446-316 in 445-620.

Po zapisu Josipa Sakomana iz Zagreba

GORANSKA PLANINSKA POT »PO SLEDEH 26 ZMRZNJENIH PARTIZANOV«

ODPRT TRETJI DEL POTI

Po otvoritvi prvega dela Goranske poti od Lukovdola do izvira Kupe — 10. junija 1934 v spomin pesniku Ivanu Goranu Kovačiču — so 22. februarja letos odprli tudi tretji del poti od Tuhobiča prek Matić Poljane do Lovnika; ta del poti so poimenovali »Po sledih 26 zmrznjenih partizanov«. Drugi del poti bodo odprli kasneje. Priporočamo planincem, da spomladi obiščejo novoodprti — tretji del Goranske poti. Pot ima naslednje kontrolne točke: Tuhobič (dostop iz Gornjega Jelenja ali iz Zlobina), Medvedak (dostop z železniške postaje Lič), Viševica (dostop iz Delnic ali iz Liča), Bitoraj (dostop z železniške postaje Vrata), Celimbaša, (dostop iz Vojnega Tuka ali z Matić Poljane), Matić Poljana (dostop kot pri Celimbaši), Bjelolasića (dostop iz Begovega Razdolja), Samarske stijene (nadaljevanje poti z Bjelolasiće), Bijele stijene (dostop kot za Samarske stijene oziroma iz Jasenka), Klek (dostop iz Bjelskega ali iz Ogulina), Bijela kosa (nadaljevanje poti s Kleka ali dostop iz Gornjega Jelenja), Kamačnik (dostop z železniške postaje Vrbovsko) ter Lovnik (dostop iz Lukov Dola ali s ceste Vrbovsko—Rijeka).

Organizator poti PD Zagreb-Matica bo vsem, ki bodo obšli vse kontrolne točke, podelil značko, ki simbolizira ime poti — partizana v akciji.

Ko bodo odprli tudi drugi del poti, bo pot zaokrožena celota, obiskovalci pa bodo po treh dobili še četrto značko, ki bo povezovala prve tri.

Ne samo družbenopolitična skupnost Gorskega kotarja, temveč tudi širša skupnost mora pohvaliti pobudnike in pripravljavce Goranske planinske poti, saj si to dejansko zaslužijo.

Josip Sakoman, Zagreb
(prevod in priredba N. V.)